

IV osa

Ühistute võrdlus kapitaliühingutega

4.1. Ühistud ja kapitaliühingud

4.1.1. Äriühingute eesmärgid. Kapitaliühingud on reeglina aktsiaseltsid ja osaühingud. Kasumi maksimeerimiseks püüavad kapitaliühingud alandada tootmise omahinda (osta toorainet nii odavalt kui võimalik, palgata tööjõudu nii odavalt kui võimalik, teha ainult neid investeeringuid, mis töötavad suurema käibe juures maksimeerida kasumit jne) ja müüa tooteid nii kallilt kui võimalik.

Kapitaliühingute eesmärgiks ei ole teenuste osutamine omahinna tasemel vaid vastupidi – müüa teenuseid ja kaupu klientidele nii kallilt kui võimalik.

4.1.2. Ühistuliste ühenduste eesmärgid. Erinevalt kapitaliühingutest on ühistute peaeesmärgiks oma liikmetele kvaliteetse teenuse osutamine nii odava hinnaga kui võimalik. Kui on tegemist varustusühistutega, siis püüavad need soetada oma liikmetele nii odavaid sisendeid kui võimalik. Lisaraha (kasumi) teenimine müügiühistute kaudu on samuti tähtis, kuid siiski teisejärguline. Sageli ei saada sellest erinevusest sisuliselt aru.

4.1.3. Ühistute ja kapitaliühingute võrdlus. Kõrvaltvaataja ei näe erinevusi ühistutele ja kapitaliühingutele kuuluvate ettevõtete ja nende poolt toodetud kaupade vahel. Need erinevused on põhimõttelist laadi ning nähtavad ainult sisemiste tegevuste ja raamatupidamislike toimingute avamise kaudu. Peale kasumi jaotuse on suured erinevused klientide ja omanike suhetes, tulude jaotamises, ettevõtte juhtimises ning tegevuse kontrollimises.

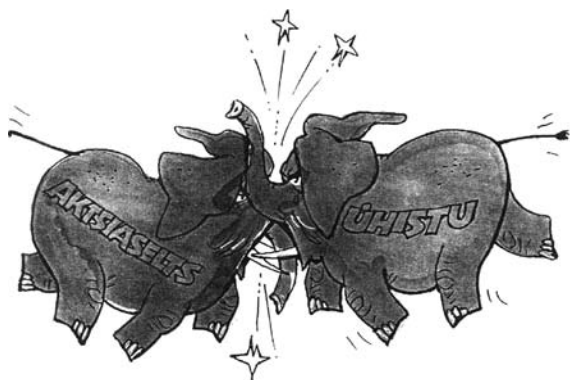
Tabelis on esitatud ühistute ja kapitaliühingute olulisemad erinevused. Erinevusi tuleb võrrelda ridade kaupa.

Põhilised erinevused ühistute ja kapitaliühingute (aktsiaselts, osaühing) vahel

ÜHISTU	KAPITALIÜHING (AS, OÜ)
1. Ettevõtted on liikmete, teenuste kasutajate omandis	Ettevõtted on aktsionäride omandis, kes reeglina ei kasuta ettevõtete poolt osutatavaid teenuseid
2. Liikmeks olek (saamine) seostatakse kliendi ja omaniku samasuse tingimusega	Omanik ei kasuta enamasti kliendina ettevõtte teenuseid
3. Maksab oma liikmetele tooraine eest nii kõrgeid hindu kui võimalik	Ostab toorainet tootjatelt nii madala hinnaga kui võimalik
4. Müüb kaupu ja teenuseid oma liikmetele nii madala hinnaga kui võimalik	Müüb kaupu ja teenuseid kõikidele nii kõrgete hindadega kui võimalik
5. Otsib turul tasakaalu nõudmise ja pakkumise vahel, reguleerib liikmete huvides turgu ja vastutab stabiilse turu olemasolu eest	Ei otsi turul tasakaalu vaid püüab saada müügi mahu suurendamisega rohkem raha, pole kohustust tootjate huvides turgu stabiliseerida

6. Tagab oma liikmetelt tooraine kokkuostu	Ei taga klientidelt tooraine kokkuostmist
7. Maksab sama kvaliteediga tooraine eest liikmetele võrdset hinda	Diferentseerib hindu vastavalt oma huvidele, teeb vajadusel eelistusi ja tekitab ebastabiilsust
8. Tulud (kasum) jaotatakse proportsionaalselt liikmete vahel vastavalt liikmete poolt osutatud (kasutatud) teenuste mahule	Kasum jaotatakse aktsionäride vahel vastavalt aktsiate arvule
9. Ost ja müük on osa liikmetele suunatud äritehingust, sellele lisanduvad hiljem tagasi- ja juurdemaksud ning muud omahinna tasemel soodusteenused, kui on saadud lisatulu	Ost ja müük on terviklik tehing, üldjuhul mingeid lisamakse tooraine tootjatele või klientidele ei tehta
10. Äritegevus suunatud esmalt liikmetele, seejärel vastavalt kokkulepetele teistele klientidele	Äritegevus on avalik ja üldine, klientuur piiramatu
11. Investeeringud tehakse liikmete poolt ja kahjum kaetakse liikmete osamaksu ulatuses	Investeeringud kasseeritakse klientidelt, kahjum kaetakse aktsionäride poolt aktsiate ulatuses
12. Kõikidel liikmetel võrdne hääleõigus - üks liige, üks hääle; volinikel proportsionaalselt teda volitanud liikmete arvule	Aktsionäri hääle arv proportsionaalne aktsiate arvuga, aktsiate kontrollpakk otsuste vastuvõtmisel määrav
13. Võim (strateegia kujundamine, kontroll) kuulub liikmetele, teenuste kasutajatele	Võim kuulub aktsionäridele, kontrollpaki omanik dikteerib oma tahte
14. Esiplaanil liikmete-kasutajate huvid	Esiplaanil aktsionäride rahalised huvid - kasum
15. Eesmärgiks teenuste osutamine ja raha teenimine liikmetele	Eesmärgiks raha teenimine aktsionäridele, kontrollpaki omanik kontrollib oma huvides raha liikumist
16. Tegevuspoliitika määravad liikmed, teenuste kasutajad oma eesmärgid silmas pidades	Tegevuspoliitika määravad aktsionärid, sisuliselt aktsiate kontrollpaki omanik

Kokkuvõttes näeme, et **ühistute ja kapitaliühingute (aktsiaseltside) vahel on väga suured ja põhimõttelised erinevused.** Ühistud on loodud liikmete poolt liikmete jaoks, aktsiaseltsid aktsionäride poolt raha teenimise eesmärgil. Turgudel on ühistud võrdses konkurentsisis kapitaliühingutega.

4.2. Kauba ja raha liikumine ühistutes ja kapitaliühingutes

Kauba ja raha liikumine tootjalt tarbijani on oluline teave ühistuliste ühenduste asutajatele. See on eriti oluline ühistute äriplaanide koostamisel ja tegevuse kavandamisel.

4.2.1. Raha liigub kaubale vastupidises suunas. Tooraine ja sellest valmistatud kaup liigub ühelt ettevõttelt teisele, kuni jõuab tarbijani. Alles tarbija tasandil vahetatakse kaup raha vastu, mis hakkab liikuma vastupidises suunas. **Kauba ja raha üleminekul ühelt ettevõttelt teisele tekib turul nõudmist-pakkumist arvestav ostu-müügi tehing – ehk konflikt, mille käigus määratakse kauba hind.**

4.2.2. Tootja ebavõrdne seisund. Tulenevalt tooraine ressursside tootmise iseärasustest ja hajutatusest (eriti põllumajandustootjad), tegutsevad tootjad omavahel **täiusliku konkurentsi** tingimustes. Juhul kui turuahelas tegutsevad erinevad äriühingud (aktsiaseltsid), siis makstakse tootjatele tooraine eest ainult niipalju, millega on nõus kõige efektiivsemalt tegutsevad tootjad. Sageli on aga nende tootmise suhteline efektiivsus põhjustatud mitmesugustest looduslikest eelistest ja soodsast asukohast, mida teistel tootjatel ei ole.

Suhteline eelis tootja ees on põllumajandussaadusi töötleva tööstusel. Kui see tegutseb aktsiaseltsi vormis, kus aktsiad ei kuulu tootjatele, siis püüab ta tootjatele dikteerida madalamaid tooraine kokkuostuhindu ja kõrgendatud kvaliteedinõudeid.

Vahemärkus: Tootjatel on **Kaul Nurme** arvates neli võimalust rohkem raha teenida:

1. Tegeleda poliitikaga. Tegemist on närvesööva ja pikaajalise ning ettearvamatu tegevusega, mis ei pruugi anda tulemusi. Poliitilise ühistegevusega on võimalik:

- saada riigieelarvest (meie ühiskassast) rohkem raha (otsetoetused, krediidi soodustused, liisinguintresside toetused jms);
- maksta riigieelarvesse maksudena vähem raha (maksusoodustused).

2. Toota efektiivsemalt. Tegemist on kuluka ja aeganõudva tegevusega, millega tuleb konkurentsis püsimiseks kindlasti tegeleda. Sedalaadi tegevust toetatakse reeglina ka riiklike abinõudega. Olulised tegevused efektiivsemaks tootmiseks on:

- teaduslike uuenduste rakendamise (uued seadmed, masinad, tehnoloogia);
- nõuande, koolituse, teave;
- infotehnoloogia (arvutid, infosüsteemide valdamine, Internet jms).

3. Müüa suurema kasuga. Et tootjad saaksid reaalselt mõjutada kauba ja raha liikumist, tuleb tegeleda aktiivselt ühistegevusega, asutada toorainet varuvaid, toorainet töötlevaid ning kaupu turustavaid ühistulisi organisatsioone ning osaleda nende kaudu ka rahvusvahelistel turgudel, kus kujundatakse hinnad. Eeldab suurt usaldust ning ühistegevusalaseid teadmisi.

4. Osta odavamalt sisendeid. Samuti head koostööd eeldav tegevus. Põhiideeks on suurte hulgiostude tegemine ühistuliste organisatsioonide vahendusel. Ühistostude korral on võimalik kokku hoida ca 20%.

4.2.3. Tootjate topeltmaksustamise vältimine. Ressursside tootjad on tavaliselt füüsilisest isikust ettevõtjad, tulundusühistud, osaühingud, aktsiaseltsid. Juhul kui nad on üheskoos asutanud tulundusühistu, mis nende toodetud toorainet töötleb ja turustab, siis on nad ka oma toorainest valmistatud kauba ning selle eest saadud tulude omanikud.

Reeglina kuulub ettevõtete tulu enne kasumi dividendidena väljajaotamist maksustamisele ettevõtte tulumaksuga. Ühistu on ainukene ettevõtlusvorm, mis teenindab omanikke ja kus kogu tulubaas kuulub omanikele. Juhul kui maksustada nii ressursside tootjaid kui ka neile kuuluvat ettevõtet eraldi, on tegemist sisuliselt liikmete topeltmaksustamisega.

Vahemärkus: Eestis on alates 2000 a ettevõtte tulumaks üldiselt kaotatud ja kui ühistu suunab kogu jaotamata kasumi investeringuteks, siis topeltmaksustamist praktiliselt ei esine, kuigi teoreetiline võimalus selleks on olemas. Samas võib ka riigi suhtumine ettevõtte tulu maksustamisse aja jooksul muutuda ja siis tuleb ühistutel uuesti hakata seisma topeltmaksustamise vastu.

On ilmne, et ühistu, mis tegutseb omahinna tasemel nn *non-profit* organisatsioonina, ei saa juriidilise isikuna maksustamisele kuuluvat tulu. Samas ei pääse maksustamisest ühistu liikmed, kelle arvele kandub ühistu poolt teenitud tulu kokkuostu- või müügihinnana ja sellele lisanduvate juurde- ja tagasimaksetena. Isiklikus tuludeklaratsioonis need tulud fikseeritakse ja ka vastavalt seadusele maksustatakse. Tarbijate ühistud - toiduainetekauplused, ühisbensiinijaamad, sisendite müügikauplused ja teised tarbekaupadega tegelevad ühistud - ei anna tulu liikmetele. Liikmetele makstavaid boonuseid ja tagasimakseid tuleb käsitleda säästudena ostudelt ja neid ei ole seepärast vaja märkida ka tuludeklaratsioonis. Eespoolnimetatud asjaolusid peetakse ka oluliseks ühistegevuse eeliseks.